

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας «Κωνσταντίνος Κούμας» | Σάββατο 4 Μαρτίου 2017

Ευάνθης Χατζηβασιλείου | Καθηγητής, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

«Ελευθέριος Βενιζέλος: μεθοδολογία διακυβέρνησης»

Βιογραφικό σημείωμα

Ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου γεννήθηκε το 1966 στο Δοξάτο Δράμας. Έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα στην Ιστορία Διεθνών Σχέσεων, από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου (London School of Economics) το 1992. Σήμερα υπηρετεί ως καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Είναι μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, του ελληνοτουρκικού φόρουμ, και εταίρος του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος». Διευθύνει τη σειρά «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία» των Εκδόσεων Πατάκη και επιμελείται την ιστορική σελίδα της κυριακάτικης *Καθημερινής*.

Στα δημοσιεύματά του συγκαταλέγονται τα ακόλουθα βιβλία:

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, η ελληνοτουρκική προσέγγιση και το πρόβλημα της ασφάλειας στα Βαλκάνια, 1928-1931 (Θεσσαλονίκη, 1999)

Στρατηγικές του Κυπριακού: η δεκαετία του 1950 (Αθήνα, 2005)

Greece and the Cold War: Frontline State, 1952-1967 (London 2006)

NATO and Western Perceptions of the Soviet Bloc: Alliance Analysis and Reporting, 1951-1969 (London 2014)

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας «Κωνσταντίνος Κούμας» | Σάββατο 4 Μαρτίου 2017

Ευάνθης Χατζηβασιλείου | Καθηγητής, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

«Ελευθέριος Βενιζέλος: μεθοδολογία διακυβέρνησης»

Περίληψη εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Η εισήγηση θα ασχοληθεί με την διακυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου από το 1910 έως το 1932. Ενώ θα επισημανθούν βασικές πρωτοβουλίες του, η έμφαση δεν θα δοθεί στην καταγραφή των πολιτικών γεγονότων αλλά περισσότερο στους τρόπους με τους οποίους ο Βενιζέλος προσελάμβανε τον κόσμο και οργάνωνε την πολιτική του δράση.

Έτσι, θα καλυφθούν διάφορα επίπεδα: πρώτον, οι τρεις «εποχές», σε διεθνές επίπεδο, σημαντικά διαφορετικές μεταξύ τους, κατά τις οποίες ήταν ενεργός ο Βενιζέλος (η προπολεμική, προ του 1914 η περίοδος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ο μεσοπόλεμος). Δεύτερον, η ιδεολογία του Βενιζέλου – και το ερώτημα του κατά πόσον οι ιδεολογικές του προδιαθέσεις έμειναν σταθερές στο ευρύτερο αυτό διάστημα.

Στο επίπεδο της πολιτικής πρακτικής, θα εξεταστούν οι βασικοί προσανατολισμοί της μεταρρυθμιστικής του πολιτικής από το 1910 σε διάφορα πεδία (Σύνταγμα και Θεσμοί, οργάνωση του κράτους, θέση του πολίτη, Δικαιοσύνη, Εκπαίδευση) και το μείζον πρόβλημα του Εθνικού Διχασμού (το κατά πόσον αυτός αλλοίωσε την πρακτική εφαρμογή της πολιτικής του ή το κατά πόσον αυτή η εσωτερική σύγκρουση μετάλλαξε την φιλελεύθερη ιδεολογία του Βενιζέλου). Τέλος, θα εξεταστεί η μέθοδος του Βενιζέλου στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής, τόσο κατά την εποχή των εθνικών πολέμων (1912-1920) όσο και μετά την Μικρασιατική Καταστροφή («τετραετία», 1928-1932), οπότε και έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην προσαρμογή της χώρας στην μετά τη Μεγάλη Ιδέα εποχή.

Θα υποστηριχθεί ότι η διακυβέρνηση Βενιζέλου υπάκουε από την αρχή, το 1910, σε σταθερές αρχές, οι οποίες μάλιστα διακηρύχθηκαν εξ αρχής και δεν αλλοιώθηκαν. Ωστόσο, οι τεράστιες εντάσεις του Εθνικού Διχασμού δεν μπορούσαν παρά να προκαλέσουν σοβαρές αναταράξεις στην εφαρμογή της πολιτικής.

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας «Κωνσταντίνος Κούμας» | Σάββατο 4 Μαρτίου 2017

Ευάνθης Χατζηβασιλείου | Καθηγητής, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

«Ελευθέριος Βενιζέλος: μεθοδολογία διακυβέρνησης»

Σημειώσεις εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Σκοπός του μαθήματος

Να αποτιμηθεί, πέραν της καταγραφής των πολιτικών γεγονότων, ο τρόπος με τον οποίο ο Βενιζέλος αντιλαμβάνονταν τον κόσμο και η μέθοδος με την οποία λάμβανε αποφάσεις κρίσιμες για την πορεία της χώρας. Στην προσπάθεια αυτή, συνεκτιμώνται τόσο η διεθνής και η εσωτερική συγκυρία όσο και η ιδεολογία.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Μετά την συνάντηση, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση να κινηθούν πέραν του συγκεκριμένου πολιτικού γεγονότος και:

- να συζητήσουν και να αποτιμήσουν τη μέθοδο της πολιτικής παρέμβασης του Βενιζέλου στην εσωτερική και την εξωτερική πολιτική της χώρας,
- να αποτιμήσουν τις διάφορες απόψεις που έχουν διατυπωθεί επ' αυτού,
- να αξιολογήσουν την επιρροή της διεθνούς συγκυρίας, των ευρύτερων ιδεολογικών τάσεων, αλλά και των πρακτικών προβλημάτων που έθετε ο Εθνικός Διχασμός
- να παρακολουθήσουν την διεθνοπολιτική ανάλυση στην οποία βασιζόταν η λήψη αποφάσεων του Βενιζέλου στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής τόσο κατά την εποχή των εθνικών πολέμων (1912-20) όσο και μετά την Μικρασιατική Καταστροφή.

Λέξεις-κλειδιά

Διακυβέρνηση
Σύνταγμα
Εθνικός Διχασμός
Οικονομία
Διεθνές σύστημα
Εξωτερική πολιτική

Θεματικές ενότητες

Το διεθνές σύστημα, 1910-1932 – συσχετισμοί ισχύος και ιδεολογικά ρεύματα

Ιδεολογία και η εξαγγελία της μεταρρύθμισης, 1910-1912

Η εφαρμογή της μεταρρύθμισης, 1911-1932

Οι εντάσεις του Εθνικού Διχασμού

Εξωτερική πολιτική: (α) η «εθνική εξόρμηση», 1912-20, (β) Μετά τη Μεγάλη Ιδέα, 1928-1932

Σύνοψη

Ο Βενιζέλος έδρασε μια εντελώς διαφορετική εποχή από τη δική μας ή έστω από τη μεταγενέστερη ψυχροπολεμική. Υπήρξε ένας ηγέτης της εποχής του κλασικού φιλελευθερισμού (στο πεδίο της ιδεολογίας και της οικονομικής πολιτικής), καθώς και της εποχής του «συστήματος ισορροπίας της ισχύος». Αλλά το διεθνές σύστημα γνώρισε τρομερές αναταράξεις: έως το 1914, ήταν σχετικά αποϊδεολογικοποιημένο, κάτι που ήγειρε μεγάλες προκλήσεις για μια μικρή χώρα που προσπαθούσε να επιτύχει την εθνική αποκατάσταση και να συνάψει τις αναγκαίες συμμαχίες. Το 1914-18 η Ευρώπη βρέθηκε σε έναν αγώνα ζωής και θανάτου που θα επηρέαζε και το μέλλον του ελληνικού έθνους. Τέλος, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το διεθνές σύστημα αποσταθεροποιήθηκε – αλλά σε τούτο το περιβάλλον όφειλε ο Βενιζέλος να επιφέρει δομικές αλλαγές στην πορεία της χώρας, πρώτιστα μέσω της αποδοχής της εγκατάλειψης της Μεγάλης Ιδέας και της επιδίωξης νέων στόχων.

Οι βασικές ιδεολογικές/πολιτικές εξαγγελίες του Βενιζέλου διατυπώθηκαν το 1910-12, στην αρχή της πολιτικής του παρέμβασης. Περιλάμβαναν ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, στο οποίο η εκτελεστική εξουσία θα όφειλε να ισχυροποιηθεί και να επιχειρήσει και κάποιες λελογισμένες παρεμβάσεις στην οικονομία. Αυτή η πιο ισχυρή κυβέρνηση θα εξισορροπείτο από έναν ισχυρότερο πολίτη, με καλύτερη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στη Δικαιοσύνη (συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματός του να προσφεύγει εναντίον αυθαιρεσιών της Διοίκησης). Η θεσμική και οικονομική αυτεξουσιότητα του πολίτη ήταν ένα ουσιαστικό στοιχείο που θα εγγυάτο την λειτουργία του συστήματος.

Στο επίπεδο της πρακτικής εφαρμογής, οι αρχικές αυτές εξαγγελίες καθόρισαν την πολιτική του Βενιζέλου έως το τέλος. Η εφαρμογή τους ξεκίνησε με ιδιαίτερη ορμή το 1910-11, πρώτα με τη συνταγματική αναθεώρηση. Συνέχισαν όμως με σταθερούς ρυθμούς και μετά το 1912 για να κορυφωθούν στην πλέον ριζοσπαστική φάση του βενιζελισμού, κατά τον Εθνικό Διχασμό (π.χ. η αγροτική μεταρρύθμιση). Αλλά πολλές από τις αρχικές εξαγγελίες εφαρμόστηκαν μόνον κατά την τελευταία κυβερνητική περίοδο του Βενιζέλου, το 1928-32 (π.χ. η ίδρυση του Συμβουλίου της Επικρατείας).

Ο Εθνικός Διχασμός, που επέφερε την διάρρηξη της πολιτικής συναίνεσης σε ένα θεμελιώδες επίπεδο, αποτέλεσε ένα μείζον πρόσκομμα στην εφαρμογή μιας παρόμοιας πολιτικής, βασισμένης στην ενίσχυση των θεσμών. Θα αναλυθούν τα κίνητρα του Βενιζέλου κατά την έναρξη του Εθνικού Διχασμού το 1915, τα βασικά χαρακτηριστικά της πολιτικής του το 1917-20 (συμπεριλαμβανομένου του ερωτήματος γιατί προκήρυξε τις εκλογές του 1920), και η στάση του ως προς το Πολιτειακό ζήτημα έως το 1936. Για την περίοδο του μεσοπολέμου, και πάντοτε στο πλαίσιο της «κρίσης των θεσμών» αυτής της εποχής, θα αναλυθεί και η υιοθέτηση του «ιδιωνύμου».

Στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, ο Βενιζέλος φρόντιζε πάντοτε ώστε η Ελλάδα να αποφεύγει τις επώδυνες «μονομαχίες», σε συνθήκες διεθνούς απομόνωσης, με ισχυρότερους αντιπάλους. Στη φάση της εθνικής εξόρμησης, το 1912-20, βασικό κριτήριο των ενεργειών του ήταν η δυνατότητα να εξασφαλιστεί πως η Ελλάδα θα διέθετε συμμάχους και μάλιστα ότι θα συντασσόταν με τον ισχυρότερο συνασπισμό. Η εντυπωσιακή επιτυχία του το 1912-20 οφειλόταν στη δυνατότητά του να αντιλαμβάνεται τις λειτουργίες του διεθνούς συστήματος, να εξασφαλίζει ισχυρές συμμαχίες, καθώς και να σέβεται την αναλογία στόχων και μέσων (παράγοντας κρίσιμος για την πολιτική ενός μικρού κράτους). Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, κατά την τελευταία του «τετραετία» το 1928-32, ο Βενιζέλος διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στον σχεδιασμό των βασικών αρχών της ελληνικής πολιτικής: αποδοχή των υφισταμένων συνόρων, επιδίωξη της ρύθμισης των σχέσεων της χώρας με τους γείτονές της και τις Μεγάλες Δυνάμεις, αντικατάσταση του στόχου της Μεγάλης Ιδέας με αυτόν της ένταξης στην Ευρώπη και της οικονομικής και θεσμικής ανάπτυξης, που θα επούλωνε τα τραύματα του Εθνικού Διχασμού και της ήττας του 1922.

Βιβλιογραφία

Στην ελληνική

Αλιβιζάτος, Νίκος Κ., *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010* (Αθήνα: Πόλις, 2011)

- Βατσάκη Αργυρώ και Μιχάλης Τσαπόγας (επιμ.), *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και οι συνταγματικές αναθεωρήσεις από το χθες στο σήμερα: Πρακτικά ημερίδας* (Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα και Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», 2008)
- Βερέμης, Θάνος και Ηλίας Νικολακόπουλος (επιμ.), *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η εποχή του* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2005)
- Βερέμης, Θάνος και Οδυσσέας Δημητρακόπουλος, *Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του* (Αθήνα: Φιλιππότης, 1980), σσ. 485-503.
- Διαμαντόπουλος, Θανάσης, *Ο βενιζελισμός: τόμος 1ος, Ο βενιζελισμός της ανόρθωσης* (Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν Σάκκουλας, 1985)
- Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική, τ. Α', 1900-1945* (Αθήνα: Εστία, 1992)
- Μάνεσης, Αριστόβουλος Ι., *Η εξέλιξη των πολιτικών θεσμών στην Ελλάδα: αναζητώντας μια δύσκολη νομιμοποίηση* (Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1987)
- Μαυρογορδάτος Γιώργος Θ. και Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός* (Ηράκλειο: ΠΕΚ, 1992)
- Μελετιάδης, Χάρης (εισαγωγή-ιστορικός σχολιασμός), *Ελευθέριος Βενιζέλος και Λορέντζος Μαβίλης: αγορεύσεις για τη γλώσσα στη Β' (Διπλή) Αναθεωρητική Βουλή (1911)* (Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2010)
- Παπαδάκης, Νικόλαος (επιμ.), *Ελευθέριος Βενιζέλος: η διαμόρφωση της πολιτικής σκέψης του: ιδεολογικές αφετηρίες και επιρροές* (Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2014)
- Στεφάνου Στέφανος Ι. (επιμ.), *Τα κείμενα του Ελευθερίου Βενιζέλου, τόμοι Α'-Γ'* (Αθήνα: Λέσχη Φιλελευθέρων, 1981)

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Kitromilides Paschalis M., (επιμ.), *Eleftherios Venizelos: the Trials of Statesmanship* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006)
- Mavrogordatos, George Th., *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936* (Berkeley: University of California Press, 1983)